

Ա Ջ Դ

Յ Ո Ւ Ե Լ Ի Ն Ի

ԱՌԱՔԻՆ ՈՒԹԻՒՆ, հանճար, եւ այլ մեծամեծ ձիւք՝ չունին միշտ իրենց արժանաւոր գնահատողները, մանաւանդ երբ համեստութեամբ քողարկուած են ։ Ո՛րքան մտքեր եւ գրիչներ՝ մանքերու խորշերը, գրատանց անկիւնները, միութեան եւ լուսութեան մէջ ծածկուածք, որք անգուլ կը գործեն, անձնաօթը ախարհի, որոց լոյսն շունի մ եւ է հրապուրիչ փայլ մի ։ Էւ միթէ այն հիացումն կամ յարգանքն եւս՝ որ եթէ ընծայուի անոնց՝ իրօք բան մի կ'աւելցնե՞ այն մեծամեծ ոգւոց վերայ, որոց անուան շաւրը կը ցոլայ արդէն անմահութեան լոյսն ։ Նոքա շատ բարձր են, ուր չի հասնիր մարդկային գովաստից ծովն։ Եւ այն մեզ ներկայացնող պարտք մ'է մեծարել զանոնք,՝ եւ քաջայեր մի սպագայից՝ նոցա լուսաւոր շաւրին հետեւելու ։ Սոյն նպատակաւ հաստաւ տուեր են յորելիին հանդէսը ։ — Այս սակաւ ոտղերը գրելու առիթ կու տայ մեզ Մեծ Հ. Գարեգին Վ. Զարբնաւելանի քահանայութեան եւ միտնգամայն զրական գործօնէութեան յիւնիսանայ յորելեանն, որ պիտի տօնաւ առ մեզ ներկայ տարւոյս Յանուարի ամսոյն մէջ, զոր պարտք կը համարի խմբադրութիւն ծանուցանել մեր ամենայն ծանօթից եւ բարեկամաց, որ՝ եթէ կը հանին՝ խառնեն մերիւններուն հետ նա եւ իրենց ջերմ եւ սրտազին բարեմաղթութիւնները ։

Մեր ազգային գրականութեամբ՝ պարապող բանասեր չկայ՝ որուն անձնաօթ լինի մեծարգոյ Յօրեղեարիս անունը, մանաւանդ թէ գոհութեամբ եւ երախտապէտ սրտի յիշած շինի գինքը իրեն գրութեան մէջ ։ Անխաւիլ է՝ կարծեմ՝ թէ ինքն եղաւ մեր զրական պատմութեան հիմնադիրն։ զի ինքն եղաւ որ առաջին անգամ ի մի հաւաքեց

մեր հին եւ նոր մատենագրաց վերայ աստանդ ցրուած տեղեկութիւնքը, ժամանակի կարգաւ դասաւորելով զանոնք ։ Ժամօթացութեան ազգայնաց, գրական մարած խնդիրները դարձեալ արծարծեց ։ Մեր հին թարգմանութիւնները, որոնք ձեռագրատանց զաբաններու մէջ «զանձ ծածկեալ» էին, բազմաց անձնաօթը, եւ շատերու եւ անմասնելիք, ծանօթացուց՝ ցոյց տալով աշխարհի մեր նախնեաց անխնայ գործօնէութիւնը ։ Ազգային սպասարանաց հիմնարկութիւնն, նոցա գործօնէութիւնն, ինքնագիր գրոց կամ թարգմանութեանց հրատարակութեան հանգամանք, եւ այլ օղնպիսի կարեւոր խնդիրք քանի հոգւոց ծանօթը էին աստի 20—30 տարի յառաջ. եւ ինչպէս կարելի էր զուրա ելնել այն մանուսակագրութեան բաւական, աստի հարկ էր տնցնիլ այդ խնդրոց լուծումն գտնելու համար ։ Էւ անա այդ ամէն դժուարութիւնքը հարթեց մեզ Հ. Գարեգին Վ. Զարբնաւելանի իւր գեղեցիկ երկասիրութեամբ, որոց ցանկը կը դտնեն ոտքերս փափաքողք բացաւ գիտնականաց առջեւ ընդարձակ աւարտել մի, շոշափեղէ թիթեակի այն աւան ինչպիսիները, որք յետնոց տառնաին եւ ընդարձակ ուսումնասիրութեանց նիւթ պիտի մատակարարէին ։

Հետեւեալքն են իւր գլխաւոր երկասիրութիւնք ։

1. Պատմութիւն հայկական հին դարերու (երրորդ տպագրութիւն) . տպ. 1865, 1886, 1897.

2. Պատմութիւն հայկական նոր դարերու . տպ. 1878.

3. Մատենագրութեան հայկական հին քաղաքականութեանց նախնեաց (Դ-ԺԳ) . տպ. 1889.

4. Մատենագրութեան հայկական (1565—1883) . տպ. 1883.

5. Հայկական ուսումնասիրութիւն կամ Ուսումնական խնդիրք եւ մատենագրութեան յարեմուտն (Ի ԺԴ-ԺԵ դար) . տպ. 1895.

6. Պատմութիւն ազգային տպագրութեան . տպ. 1897.

7. Պատմութիւն մատենագրութեան Յոնաց, Հռոմէացեաց, եւ Հարց եկեղեցոյ . տպ. 1856.

8. Պատմաքրիան մատենագրութեան մի-
ջին եւ նոր դարոց յարեմառտա (2 հատոր).
տպ. 1874.

9. Մայր. (Թարգմ.). տպ. 1874.

Աստուծոյ դուրս ունի նա եւ ուրիշ թարգ-
մանութիւններ, ճառեր եւ մատենագրական
յօդածներ, որք լոյս տեսներ են Բաղնիշի
հաստիքներուն մէջ :

Սակայն լոկ դրական վաստակներն չեն,
որովք փայլեցաւ Մեծ. Յորեւեարն, այլ մեզ
վանականացս համար՝ աւելի քան զայնս՝
իւր միաբանական եւ քահանայական կենաց
անխնայ վաստակքն են, որովք Ուխտիս բազմ-
արդիւն անձերէն մին եղած է : Տաճկա-
հայոցս կեդրոնին մէջ, ի էջ. Պալիս, տա-
կաւին լուծ չէ համբաւն իւր օրինակելի ան-
ձնանուէր գործունէութեան, որով՝ շատ տա-
րիներ յառաջ՝ համաճարակ ախտին անխնայ
շարդին ժամանակ՝ անվերջ կը վազէր ամե-
նուն եւ ամէն տեղ, դարմանելու, սպտիե-
լու, զօրացնելու օրհասականները էկեղեցւոյ
ս. խորհրդովք. եւ, դարմանք, մահն իոկ
կարծես պատկառեցաւ այգպիսի կեանքէ մի :
Ինչ աւելի միտթարական բան՝ քան յիսնա-
մեայ կեանք մի, որ անդուզ գործեր է ի
փառս Աստուծոյ եւ յօգուտ իւր Ուխտին եւ
ազգին. ինեղով դաստիարակ եւ ուսուցիչ ի
վան, քարոզիչ, այցելու եւ գործակատար
յայլեալ տեղին, քարտուղար եւ խորհրդա-
կան ի Միաբանութեանս 20—25 տարիներէ
աւելի. եւ այդ բոլանդակ ընթացքին մէջ
չունենալ աչ մի ստգտանաց արժանի բան, ոչ մի
ստուեր կամ խայթ... նախանձելի կեանք :
Թարգմելի՝ իւր բոլոր ծանօթից եւ միաբան
եղբարց՝ վարուքն, եւ ամենուն սիրելի՝ բա-
րուքն : Թէպէտ վերջին մի քանի տարիներուս
մէջ՝ մարմնով տկարացած, այլ մտօք՝ առողջ
եւ զօրաւոր, այնպէս որ՝ կարող էր դեռ
տարիներով շարժել իւր անխնայ զբիւր, եթէ
հիւանդութիւնն սաստիկ ծանրացած չլինէր
վերան :

Ահա այսպիսի կեանք մ'է, որուն յիսնե-
րեակը կը կատարէ Միաբանութիւնս :
Խմբ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՌՍԿԱՐԱՅ ԵՒ ԴԵՐՄԻՒՐԱՅ

Ինչո՞ւ, որդիդ Աւրինայ,
աչացս առուն բանալ նորէն,
ինչո՞ւ կրրկին կու հարցընես
եթէ ինչպէս մեռաւ Ոսկար.
Արտունջներու հեղեղ սաստիկ
խաւարեցուց աչացըս լոյս,
Բայց աղետիցս յիշատակ
է՛ կենդանի միշտ ի սրբոխ :
Ինչպէս պատմել այն առաջին
գիւցազին մահն եղեռնաւոր.
Գրուի մարտկաց, Ոսկար որդեակ,
ոչ կա ըզքեզ պիտի տեսնեմ :
Անհետացաւ գիշերային
աստղի նըման մըրըրկաց մէջ,
Նըման արեգական
երբ փոթորկին զոլ զոլ շողին
Աւեաց ծոցէն կ'ընէ պատել
ըզքարամայաւ Արգանիւրայ :
Եւ ես իմ հիւզս կու թառամիմ՝
Մորկենայ ծեր կաղնւոյն նըման,
Որ մերկացեալ իւր ռոտորէն
թեթեւ շընչով կու տատանի :
Գլուխ մարտկաց, որպեակ իմ, ոչ
կա այլ ըզքեզ պիտի տեսնեմ.
Քաջըն չիյնար դաշտի խոտի
նըման, որդիդ Աւրինայ.
Մահուան գերանդույն
կու նըմանի սուրն ի ձեռքին.
Նախ քան մեռնիլ՝ կու կտորէ
եւ կու լափէ անթիւ գունդեր :
Բայց դու, որդեակ սիրուն Ոսկար,
ինկար անշուք, անփառունակ.
Գեղադընըդ քո կարմրացած
է արեամբ քու բարեկամիդ.
Ոսկար եւ Դերմիդ
ունէին մի սիրտ, մի հոգի.
Կաղնւոյ պրսակներ
կու հընձէին մարտից ի դաշտ,
